

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/D2026-86-217>

УДК 330.3: 658.5

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК СТРУКТУРНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ

DIGITALIZATION AS A FACTOR OF STRUCTURAL TRANSFORMATION AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM BUSINESSES IN UKRAINE

Васильєва Олена Олексіївнадоктор економічних наук, професор,
Національний університет «Запорізька політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2859-3592>**Душин Богдан Олександрович**аспірант,
Національний університет «Запорізька політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-5434-3875>**Vasyl`yeva Olena, Bohdan Dushyn**
Zaporizhzhia Polytechnic National University

У статті досліджено роль цифровізації у процесах структурної трансформації та забезпечення сталого розвитку малого та середнього бізнесу України в умовах воєнної економіки. Визначено основні структурні диспропорції сектору МСБ, пов'язані з домінуванням мікропідприємництва, нерівномірністю створення доданої вартості та диференціацією рівня цифрової інтеграції підприємств. Обґрунтовано, що цифровізація виступає важливим чинником підвищення факторної продуктивності, економічної стійкості та адаптивності бізнесу. Проаналізовано вплив цифрових технологій на оптимізацію бізнес-процесів, трансформацію бізнес-моделей і забезпечення конкурентоспроможності МСБ. Визначено ключові бар'єри цифрової трансформації, серед яких дефіцит фінансових ресурсів, нестача цифрових компетенцій та поглиблення цифрової нерівності.

Ключові слова: цифровізація, цифрова трансформація, малий та середній бізнес, факторна продуктивність, структурна трансформація, додана вартість, економічна стійкість, сталий розвиток.

The article examines the role of digitalization in the structural transformation and sustainable development of small and medium-sized enterprises in Ukraine under conditions of economic instability and wartime challenges. The relevance of the study is determined by the increasing importance of SMEs for maintaining economic resilience, employment, and business adaptability during structural changes in the national economy. At the same time, the growth of the SME sector is not accompanied by a proportional increase in productivity and value creation, which indicates the existence of internal structural imbalances and unequal technological development among different groups of enterprises. The purpose of the study is to substantiate the role of digitalization as a factor in increasing factor productivity, economic sustainability, and long-term competitiveness of SMEs. The methodological basis of the research includes structural, comparative, economic-statistical, and analytical methods, as well as methods of grouping and generalization. Their application made it possible to identify the relationship between the level of digital integration of enterprises, their resource capacity, and their contribution to value added creation. The results of the study show that digitalization increasingly acts as a systemic mechanism of business modernization rather than only a tool for automating individual operations. The implementation of cloud technologies, SaaS solutions, CRM and ERP systems contributes to the optimization of business processes, reduction of transaction costs, and strengthening of enterprise adaptability under unstable economic conditions. It was determined that medium-sized enterprises demonstrate significantly higher levels of productivity and digital integration, while many microenterprises remain limited in access to investment resources and technological modernization. The study also identifies the main barriers to digital transformation, including limited capitalization, shortage of digital competencies, labor losses, cyber security risks, and growing digital inequality. The practical significance of the study lies in the possibility of applying its results to the development of differentiated policies for SME digital modernization, support programs

for micro- and small businesses, and strategies aimed at reducing technological inequality and strengthening the sustainable development of SMEs in Ukraine.

Keywords: digitalization; digital transformation; small and medium-sized enterprises; factor productivity; structural transformation; economic resilience; sustainable development.

Постановка проблеми. У сучасних умовах воєнної економіки та структурної трансформації національного господарства сектор малого та середнього бізнесу (МСБ) виступає одним із ключових факторів забезпечення економічної стійкості України. Попри суттєве зростання кількості суб'єктів господарювання упродовж останніх років, розвиток МСБ характеризується значними внутрішніми диспропорціями, зокрема між масштабами підприємницької активності та рівнем створення доданої вартості. Особливо це проявляється у домінуванні мікропідприємництва, яке формує переважну частку суб'єктів сектору, проте демонструє обмежений внесок у продуктивність та капіталізацію економіки.

За таких умов цифровізація перестає бути виключно технологічним інструментом автоматизації окремих бізнес-процесів і набуває значення системного чинника структурної трансформації МСБ. Впровадження цифрових рішень сприяє підвищенню економічної результативності, зниженню транзакційних витрат, розширенню доступу підприємств до ринків і фінансових інструментів та підвищенню адаптивності бізнесу до кризових викликів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади цифрової економіки та трансформації бізнесу сформувалися в межах концепції мережевого суспільства та розвитку цифрових технологій як ключового фактора створення економічної вартості. Одним із перших системний вплив цифровізації на економічні процеси обґрунтував Д. Тапскотт, який розглядав цифрову економіку як нову модель організації бізнесу, засновану на мережевих взаємодіях, інформаційних потоках та інтеграції знань у процес створення вартості [1]. Подальший розвиток ці підходи отримали у працях А. Бхарадваджа та співавторів, які сформували концепцію цифрової бізнес-стратегії, відповідно до якої цифрові технології перестають бути допоміжним елементом управління та інтегруються безпосередньо у процес формування конкурентних переваг підприємства [2, с. 472-475].

Питання впливу цифровізації на трансформацію бізнес-моделей малого та середнього бізнесу активно досліджуються у сучасній

зарубіжній літературі. Зокрема, Х. Бауцман аналізує взаємозв'язок між цифровими технологіями та зміною механізмів створення доданої вартості підприємствами [3, с. 109-113], тоді як А. Гарзоні розглядає рівні цифрової зрілості МСБ та особливості адаптації підприємств до цифрової трансформації [4, с. 1548-1552]. У межах цих підходів цифровізація розглядається не лише як інструмент автоматизації процесів, а як фактор підвищення загальної економічної результативності та гнучкості бізнесу.

У вітчизняному науковому дискурсі значна увага приділяється проблемам цифрової модернізації економіки та забезпечення сталого розвитку підприємств. В. І. Ляшенко та О. С. Вишневський обґрунтовують роль цифровізації у подоланні структурних диспропорцій національної економіки, наголошують на формуванні нових цифрових компетенцій як умові адаптації бізнесу до сучасних економічних трансформацій [5]. Питання цифрової трансформації бізнес-моделей у контексті сталого розвитку підприємств висвітлено у працях С. Ф. Смерічевського та О. В. Кривякіної [6, с. 47-49].

Більшість існуючих досліджень зосереджена або на загальнотеоретичних аспектах цифровізації, або на аналізі технологічного оновлення підприємств без урахування структурних особливостей сектору МСБ України в умовах воєнної економіки. Недостатньо дослідженим залишається взаємозв'язок між рівнем цифрової інтеграції підприємств, їхньою факторною продуктивністю та внеском у створення доданої вартості, що обумовлює необхідність переосмислення ролі цифровізації як механізму структурної трансформації та підвищення економічної стійкості МСБ.

Метою статті є дослідження структурних диспропорцій розвитку малого та середнього бізнесу України та обґрунтування ролі цифровізації як чинника підвищення факторної продуктивності, економічної стійкості й сталого розвитку підприємств в умовах сучасних трансформаційних викликів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Цифровізація як чинник структурної трансформації МСБ. Цифровізація сучас-

ного бізнесу є не лише технологічним процесом впровадження інформаційних систем, а одним із ключових механізмів структурної модернізації економіки. Для сектора малого та середнього бізнесу цифрова трансформація має особливе значення, оскільки дозволяє компенсувати обмеженість традиційних ресурсів через підвищення ефективності використання ресурсів, гнучкості управління та швидкості адаптації до змін ринкового середовища.

Еволюція цифрових технологій у підприємницькій діяльності відображає поступовий перехід від автоматизації окремих операцій до комплексної трансформації бізнес-моделей. На початковому етапі цифрові рішення використовувалися переважно для оптимізації рутинних процесів та скорочення операційних витрат. Проте сучасна цифровізація виходить за межі функціональної автоматизації та формує нові механізми створення доданої вартості, у межах яких цифрові ресурси інтегруються безпосередньо у систему стратегічного управління підприємством (табл. 1).

Цифрова трансформація МСБ передбачає не лише технологічне оновлення окремих процесів, а системну зміну механізмів створення доданої вартості та забезпечення економічної стійкості підприємств.

Для українського МСБ цифровізація є особливо важливою в умовах воєнної економіки, коли традиційні механізми розвитку суттєво обмежуються високою невизначеністю, логістичними ризиками, дефіцитом трудових ресурсів та нестачею інвестиційного капіталу. За таких умов цифрові технології виконують не лише функцію підвищення ефективності, а й забезпечують базову адаптаційну стійкість бізнесу через можливість дистанційного управління, збереження операційної безперервності та диверсифікації каналів збуту.

Водночас рівень цифрової інтеграції підприємств залишається нерівномірним. Подібні тенденції цифрової нерівності МСБ фіксуються і в дослідженнях Організації економічного співробітництва та розвитку [7]. Великі та частина середніх підприємств мають можливість здійснювати комплексну цифрову модернізацію, тоді як значна частина мікро- та малого бізнесу використовує лише базові елементи автоматизації. Це формує технологічний розрив усередині сектору МСБ та безпосередньо впливає на продуктивність, капіталізацію та здатність підприємств створювати додану вартість. Цифровізацію доцільно розглядати не як окремий ІТ-процес, а як системний чинник структурної трансформації МСБ, що визначає рівень економічної стійкості, конкурентоспроможності та можливості переходу підприємств до моделей сталого розвитку.

Структурні диспропорції розвитку МСБ України. Аналіз статистичних показників розвитку малого та середнього бізнесу в Україні свідчить про наявність суперечливої тенденції: кількісне розширення сектору МСБ не супроводжується пропорційним зростанням його економічної результативності. Упродовж 2010-2024 рр. кількість діючих суб'єктів МСБ демонструвала стійку висхідну динаміку та у 2024 році досягла 10027,3 тис. одиниць, що більш ніж у чотири рази перевищує показник 2010 року (рис. 1).

Водночас кількісне зростання сектору відбулося переважно за рахунок мікропідприємництва та самозайнятості населення, що не забезпечило пропорційного підвищення продуктивності та доданої вартості сектору. Значний вплив на цю тенденцію мали цифровізація адміністративних процедур, розвиток державних електронних сервісів, спрощення механізмів реєстрації бізнесу, а також струк-

Таблиця 1

Еволюція цифрової трансформації підприємств у контексті розвитку МСБ

Характеристика	Автоматизація	Цифровізація	Цифрова трансформація
Основна мета	Оптимізація операцій	Інтеграція бізнес-процесів	Формування нових бізнес-моделей
Рівень змін	Локальний	Процесний	Стратегічний
Технологічна база	Облікове ПЗ	CRM, ERP, SaaS	AI, Big Data, IoT
Ефект для МСБ	Скорочення витрат	Підвищення продуктивності	Структурна модернізація
Вплив на стійкість	Обмежений	Підвищення адаптивності	Формування довгострокової конкурентоспроможності

Джерело: сформовано авторами на основі [1-4]

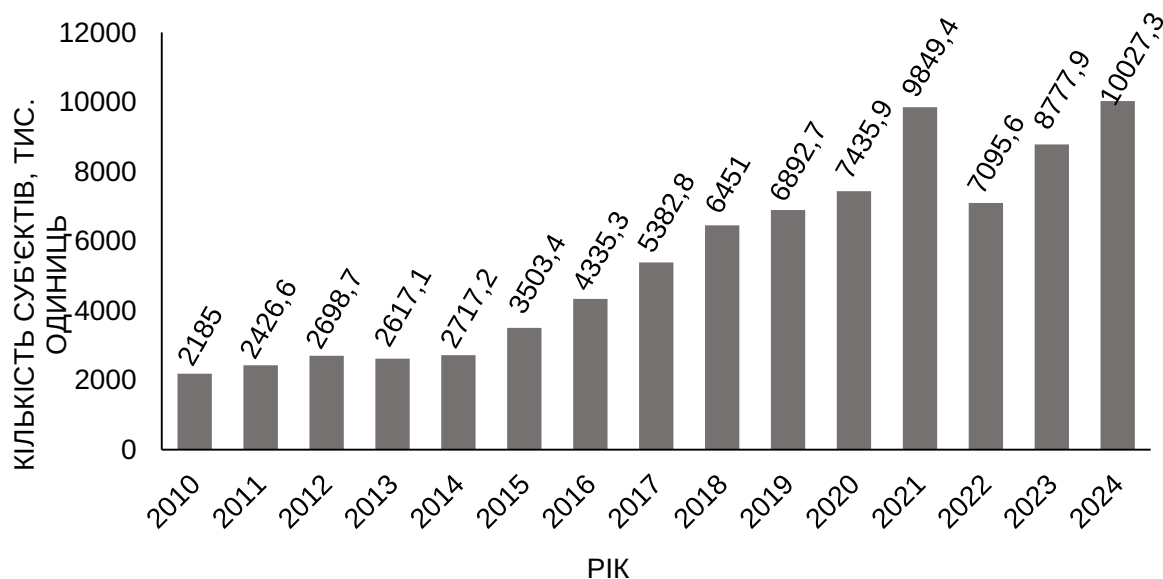

Рис. 1. Динаміка кількості діючих суб'єктів малого та середнього бізнесу в Україні у 2010-2024 рр.

Джерело: сформовано авторами на основі [8]

турні зміни ринку праці в умовах воєнної економіки. Унаслідок цього мікропідприємства сформували домінуючу частку сектору МСБ – 81,2% від загальної кількості суб'єктів господарювання у 2024 році, включаючи фізичних осіб-підприємців та самозайнятих осіб (рис. 2). Структура виключно юридичних осіб сектору МСБ є дещо іншою: частка мікропідприємств становить 47,6%, малих підприємств – 14,5%, середніх – 37,9%, що відображено на рис. 2.

Така структура свідчить про високу фрагментованість сектору МСБ та суттєву невід-

повідність між масштабами мікропідприємництва і його внеском у створення економічної вартості.

Після глибокої фінансової кризи 2022 року сектор МСБ продемонстрував суттєве відновлення показників прибутковості. Динаміка чистого фінансового результату свідчить про поступову адаптацію підприємств до умов воєнної економіки та відновлення ділової активності (рис. 3).

Відновлення фінансових результатів залишається нерівномірним між різними групами підприємств. Попри кількісне домінування,

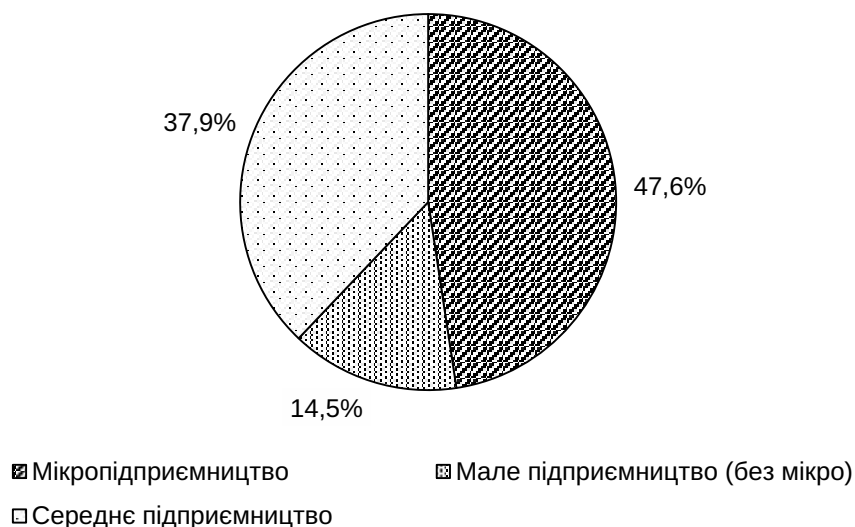

Рис. 2. Структура підприємств МСБ України за розміром у 2024 р.

Джерело: сформовано авторами на основі [8]

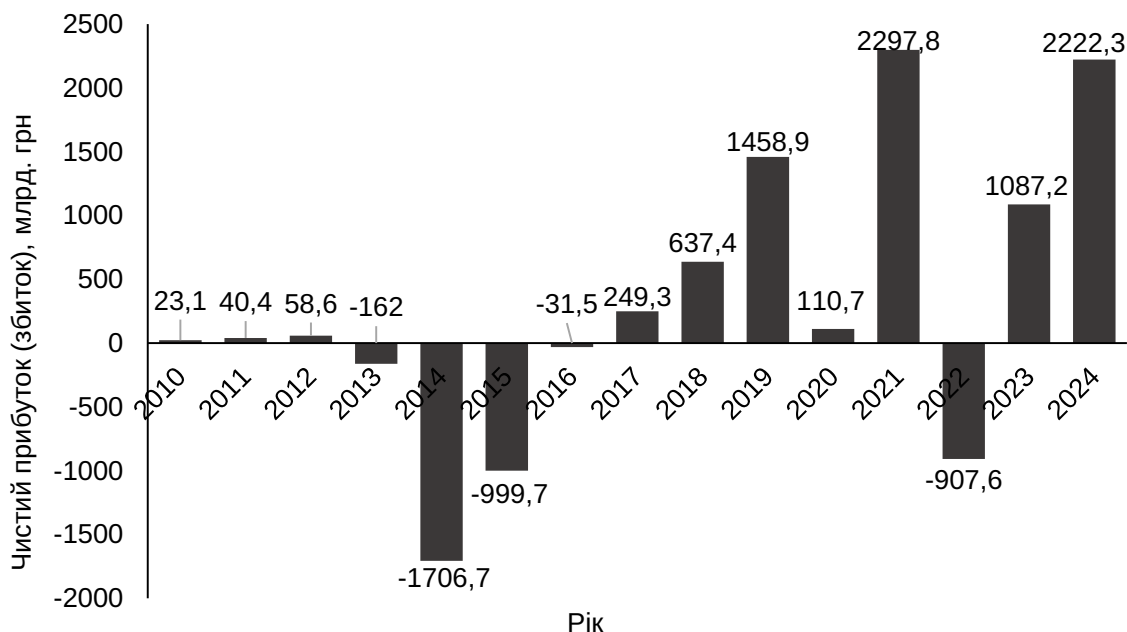

Рис. 3. Динаміка чистого фінансового результату підприємств МСБ України у 2010-2024 рр.

Джерело: сформовано авторами на основі [9]

мікропідприємства забезпечують лише 14,4% загального обсягу доданої вартості сектору, тоді як середні підприємства, частка яких становить лише 5,1%, формують 61,9% доданої вартості. Така асиметрія свідчить про наявність структурного розриву між масштабом підприємницької активності та рівнем економічної результативності різних груп МСБ (рис. 4).

Виявлений структурний розрив підтверджує, що ключовою проблемою розвитку сектору МСБ є не недостатня кількість суб'єктів господарювання, а обмежений рівень їхньої продуктивності та технологічної інтеграції. Причини зазначеної диспропорції мають комплексний характер. Насамперед ідеться про суттєву різницю у рівні капіталізації та доступі до інвестиційних ресурсів. Основний обсяг капітальних інвестицій у секторі МСБ концентрується саме у середньому бізнесі, який акумулює понад дві третини інвестиційних ресурсів. Натомість мікропідприємництво функціонує переважно в умовах обмеженого фінансового забезпечення та низької інвестиційної спроможності, що стримує можливості технологічного оновлення та масштабування діяльності.

Структура власного капіталу підприємств МСБ свідчить про обмеженість внутрішніх фінансових ресурсів для забезпечення масштабної цифрової модернізації (табл. 2).

Таблиця 2

Структура власного капіталу підприємств МСБ України у 2024 р.

Компонент власного капіталу	Частка, %
Зареєстрований капітал	49,6
Капітал у дооцінках	40,8
Нерозподілений прибуток	8,0
Резервний капітал	1,6

Джерело: сформовано авторами на основі [8]

Низька частка нерозподіленого прибутку свідчить про обмежену здатність значної частини підприємств фінансувати цифрову модернізацію за рахунок внутрішніх ресурсів, що посилює технологічну нерівність усередині сектору МСБ.

Важливим чинником структурної нерівності є також нерівномірний рівень цифрової інтеграції підприємств. Значна частина мікробізнесу використовує цифрові технології переважно на рівні базової автоматизації окремих операцій, тоді як середні підприємства мають можливість впроваджувати комплексні системи цифрового управління, CRM- та ERP-рішення, інструменти аналітики даних і цифрової логістики. У результаті цифровізація стає не лише технологічним інструментом, а фактором диференціації економічної ефективності всередині сектору МСБ.

Рис. 4. Розподіл доданої вартості між групами підприємств МСБ України у 2024 р.

Джерело: сформовано авторами на основі [8]

Попри обмеженість ресурсної бази, мікро- та малий бізнес характеризуються відносно високою адаптивністю та гнучкістю господарської діяльності, але недостатній рівень капіталізації не дозволяє трансформувати цю гнучкість у довгострокове зростання продуктивності та створення значного обсягу доданої вартості.

Таким чином, ключовою проблемою розвитку МСБ України є не стільки недостатня кількість суб'єктів господарювання, скільки структурна нерівномірність їхньої економічної результативності. За таких умов цифровізація набуває значення одного з основних механізмів підвищення економічної результативності, скорочення технологічного розриву та забезпечення структурної модернізації сектору.

Цифровізація як механізм підвищення факторної продуктивності МСБ. В умовах структурних диспропорцій розвитку малого та середнього бізнесу цифровізація виступає одним із ключових механізмів підвищення продуктивності підприємств. На відміну від екстенсивної моделі розвитку, що базується переважно на кількісному зростанні суб'єктів господарювання, цифрова трансформація створює передумови для інтенсивного розвитку через підвищення ефективності використання капіталу, трудових ресурсів та управлінських процесів.

Зв'язок між рівнем цифрової інтеграції підприємств та їхньою факторною продуктивністю підтверджується результатами міжнародних емпіричних досліджень. Зокрема,

аналіз Організації економічного співробітництва та розвитку засвідчує, що МСБ із вищим рівнем цифровізації демонструють значно вищі показники продуктивності праці та загальної ефективності використання ресурсів порівняно з підприємствами, які застосовують лише базові цифрові інструменти [7, 10]. Дослідження А. Гарзоні та співавторів підтверджує, що підприємства з розвинутою цифровою зрілістю формують суттєво більший обсяг доданої вартості на одного зайнятого, ніж підприємства на початкових рівнях цифрової трансформації [4]. Ці висновки узгоджуються з виявленою у даному дослідженні асиметрією між групами МСБ України: середні підприємства, що характеризуються вищим рівнем цифрової інтеграції, забезпечують непропорційно більший внесок у створення доданої вартості порівняно з мікропідприємництвом.

Для сектору МСБ цифрові технології мають особливе значення через обмеженість фінансових, кадрових та організаційних ресурсів. Впровадження цифрових рішень дозволяє підприємствам частково компенсувати дефіцит капіталу шляхом оптимізації бізнес-процесів, автоматизації рутинних операцій та зниження транзакційних витрат. У результаті зростає швидкість управлінських рішень, ефективність використання ресурсів та адаптивність бізнесу до нестабільного зовнішнього середовища.

Особливу роль у процесі цифрової трансформації МСБ відіграють хмарні технології та SaaS-рішення, які суттєво знижують бар'єри доступу до сучасної цифрової інфраструктури. На відміну від традиційної моделі капіталомістких ІТ-інвестицій, використання хмарних сервісів дозволяє підприємствам перейти від значних одноразових витрат до моделі гнучких операційних платежів. Таким чином цифровізація стає інструментом не лише операційної ефективності, а й фінансової стійкості підприємств в умовах невизначеності. Це є особливо важливим для мікро- та малого бізнесу, який характеризується обмеженим рівнем капіталізації та низькою інвестиційною спроможністю.

Важливим напрямом підвищення продуктивності є інтеграція CRM- та ERP-систем, які забезпечують оптимізацію управління ресурсами, цифровізацію взаємодії з клієнтами, покращення фінансового контролю та підвищення прозорості бізнес-процесів. Для середнього бізнесу цифрова трансформація дедалі більше пов'язується з використанням аналі-

тики даних, цифрової логістики, платформ електронної комерції та елементів data-driven management, що дозволяє формувати нові джерела конкурентних переваг.

Умови воєнної економіки додатково посилили значення цифровізації як інструменту забезпечення операційної безперервності бізнесу. Хмарні сервіси, цифрові платформи та дистанційні формати управління забезпечили підприємствам можливість зберігати функціонування в умовах релокації, порушення логістичних зв'язків та нестабільності фізичної інфраструктури. Подібні тенденції характерні і для інших країн із високим рівнем економічної нестабільності та конфліктності [11]. У таких умовах цифровізація стає базовим механізмом економічної стійкості підприємств.

Рівень цифрової інтеграції підприємств залишається суттєво диференційованим: якщо середній бізнес має можливість здійснювати комплексну цифрову модернізацію та формувати власні цифрові екосистеми, то значна частина мікропідприємництва продовжує функціонувати в межах обмеженої автоматизації окремих операцій, що безпосередньо поглиблює технологічний розрив і нерівномірність створення доданої вартості всередині сектору. Цифровізацію доцільно розглядати як системний механізм підвищення факторної продуктивності та структурної модернізації МСБ, що формує передумови для довгострокової економічної стійкості та сталого розвитку бізнесу.

Бар'єри цифрової трансформації МСБ в умовах воєнної економіки. Попри значний потенціал цифровізації як механізму структурної модернізації бізнесу, процес цифрової трансформації МСБ в Україні супроводжується низкою системних обмежень, які стримують підвищення продуктивності та поглиблюють внутрішню нерівномірність розвитку сектору.

Одним із ключових бар'єрів залишається обмежений рівень капіталізації значної частини підприємств, насамперед мікробізнесу. Низька частка нерозподіленого прибутку у структурі власного капіталу та недостатній доступ до інвестиційних ресурсів істотно обмежують можливості підприємств щодо впровадження сучасних цифрових рішень. У результаті цифрова модернізація відбувається нерівномірно: середній бізнес має значно вищу здатність до технологічного оновлення, тоді як мікропідприємництво часто залишається на рівні базової автоматизації окремих операцій.

Важливим стримуючим чинником є також дефіцит цифрових компетенцій та трансформація структури зайнятості [10]. Скорочення трудових ресурсів унаслідок міграційних процесів, мобілізації населення та загального демографічного погіршення посилює кадрові ризики для МСБ. Водночас цифровізація підвищує попит на працівників із новими компетенціями у сфері цифрового управління, аналітики даних та автоматизованих систем, що формує додатковий розрив між технологічними потребами бізнесу та наявним кадровим потенціалом. Дослідження у сфері технологічної зайнятості підтверджують, що автоматизація та цифровізація суттєво змінюють структуру попиту на робочу силу, підвищуючи вимоги до кваліфікації персоналу [12, с. 260-267].

Окремого значення в умовах воєнної економіки набувають ризики кібербезпеки та технологічної залежності. Активне використання хмарних сервісів і цифрових платформ підвищує залежність підприємств від зовнішньої цифрової інфраструктури, стабільності телекомунікаційних систем та політики глобальних ІТ-провайдерів. Для значної частини МСБ витрати на кіберзахист залишаються фінансово складними, попри критичну важливість забезпечення безперервності бізнес-процесів і захисту даних.

Суттєвою проблемою залишається і цифрова нерівність усередині сектору МСБ. Підприємства, які мають доступ до фінансових ресурсів та сучасної цифрової інфраструктури, отримують додаткові конкурентні переваги через підвищення продуктивності та масштабованості бізнесу. Натомість частина мікро- та малого бізнесу ризикує опинитися у стані технологічної периферизації, коли обмеженість ресурсів не дозволяє інтегруватися у сучасні цифрові економічні процеси.

За таких умов подальша цифрова трансформація МСБ потребує диференційованого підходу з урахуванням масштабів підприємств та їхньої інвестиційної спроможності. Подібні пріоритети визначено і в Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації МСП України до 2027 року [13]. Для мікро- та малого бізнесу пріоритетного значення набувають доступні хмарні рішення, SaaS-моделі та цифрові платформи з низьким порогом входу. Для середнього бізнесу ключовими напрямками стають комплексна цифрова інтеграція, data-driven management, автоматизація логістики та розвиток цифрових екосистем управління.

Подолання зазначених бар'єрів є необхідною передумовою не лише технологічної модернізації, а й забезпечення сталого розвитку МСБ у його економічному, соціальному та екологічному вимірах. В економічному аспекті цифровізація сприяє формуванню довгострокової конкурентоспроможності через підвищення факторної продуктивності та розширення доступу до нових ринків збуту. У соціальному вимірі цифрова трансформація МСБ пов'язана зі збереженням зайнятості, розвитком цифрових компетенцій та скороченням технологічної нерівності. В екологічному – оптимізація логістики, перехід до безпаперового документообігу та використання хмарної інфраструктури знижують ресурсне навантаження на довкілля, що узгоджується з пріоритетами зеленого переходу для МСБ, визначеними Європейською Комісією [14]. В умовах воєнної економіки та майбутнього післявоєнного відновлення цифровізація МСБ виступає одним із ключових механізмів побудови економіки, що є одночасно продуктивною, інклюзивною та ресурсоефективною - відповідно до цілей сталого розвитку ООН (ЦСР8, ЦСР9, ЦСР13) [15].

Таким чином, бар'єри цифрової трансформації МСБ мають не лише технологічний або фінансовий характер, а безпосередньо впливають на структурну ефективність сектору. Подолання цифрової нерівності та розширення доступу підприємств до сучасних цифрових інструментів є необхідною передумовою підвищення факторної продуктивності, економічної стійкості та довгострокового сталого розвитку МСБ України.

Висновки. За результатами дослідження встановлено, що розвиток малого та середнього бізнесу України впродовж 2010-2024 рр.

характеризується суперечливою динамікою: кількісне зростання сектору не супроводжується пропорційним підвищенням його економічної результативності. Структурний аналіз засвідчив наявність значного розриву між групами підприємств: мікропідприємства формують 81,2% від загальної кількості суб'єктів МСБ, проте забезпечують лише 14,4% доданої вартості сектору, тоді як середні підприємства при частці 5,1% генерують 61,9% доданої вартості. Виявлена асиметрія у розподілі доданої вартості підтверджує глибину структурного розриву всередині сектору МСБ.

Встановлено, що ключовими чинниками зазначеної диспропорції є нерівномірність капіталізації підприємств, обмежений доступ мікро- та малого бізнесу до інвестиційних ресурсів і суттєва диференціація рівня цифрової інтеграції. Доведено, що цифровізація виступає системним механізмом підвищення факторної продуктивності, оптимізації бізнес-процесів та забезпечення економічної стійкості підприємств в умовах воєнної економіки.

Виявлено основні бар'єри цифрової трансформації МСБ – дефіцит фінансових ресурсів, нестача цифрових компетенцій, кадрові втрати та поглиблення цифрової нерівності, – подолання яких є необхідною передумовою забезпечення довгострокової конкурентоспроможності та сталого розвитку сектору.

Практична значущість отриманих результатів полягає у можливості їх використання при розробці державної політики підтримки МСБ, зокрема програм цифрової модернізації з диференційованим підходом відповідно до масштабу підприємств, а також стратегій скорочення технологічної нерівності в рамках підготовки до післявоєнного економічного відновлення України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Tapscott D. The Digital Economy: Promise and Peril in the Age of Networked Intelligence. New York: McGraw-Hill, 1996. 342 p.
2. Bharadwaj A., El Sawy O. A., Pavlou P. A., Venkatraman N. Digital Business Strategy: Toward a Next Generation of Insights. *MIS Quarterly*. 2013. Vol. 37, No. 2. P. 471–482. <https://doi.org/10.25300/MISQ/2013/37:2.3>
3. Bouwman H., Nikou S., Molina-Castillo F. J., de Reuver M. The impact of digitalization on business models. *Digital Policy, Regulation and Governance*. 2018. Vol. 20, No. 2. P. 105-124. <https://doi.org/10.1108/DPRG-07-2017-0039>
4. Garzoni A., De Turi I., Secundo G., Del Vecchio P. Fostering digital transformation of SMEs: a four levels approach. *Management Decision*. 2020. Vol. 58, No. 8. P. 1543-1562. <https://doi.org/10.1108/MD-07-2019-0939>
5. Ляшенко В. І., Вишневський О. С. Цифрова модернізація економіки України як чинник подолання структурних розривів. Київ: НАН України, Інститут економіки промисловості, 2018. 252 с.
6. Смерічевський С. Ф., Кривякіна О. В. Цифрова трансформація бізнес-моделей підприємств в умовах сталого розвитку. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2022. № 21. С. 45-52.

7. OECD. The Digital Transformation of SMEs. OECD Studies on SMEs and Entrepreneurship. Paris : OECD Publishing, 2021. URL: https://www.oecd.org/en/publications/the-digital-transformation-of-smes_bdb9256a-en.html (дата звернення: 06.05.2026).
8. Показники діяльності суб'єктів господарювання. Державна служба статистики України: офіційний веб-сайт. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze_20.htm (дата звернення: 19.01.2026).
9. Фінансові результати діяльності підприємств. Державна служба статистики України. URL: <https://stat.gov.ua/uk/publications> (дата звернення: 19.01.2026).
10. OECD. Digitalisation of SMEs. OECD, 2024. URL: <https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/digitalisation-of-smes.html> (дата звернення: 06.05.2026).
11. World Bank. Digital in Fragile and Conflict Affected Situations. Washington, DC : World Bank Group, 2025. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/digital/brief/digital-in-fragile-and-conflict-affected-situations> (дата звернення: 06.05.2026).
12. Frey C. B., Osborne M. A. The Future of Employment: How susceptible are jobs to computerisation? *Technological Forecasting and Social Change*. 2017. Vol. 114. P. 254-280. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2016.08.019>
13. Кабінет Міністрів України. Стратегія відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року : Розпорядження КМУ від 30.08.2024 № 821-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/821-2024-%D1%80> (дата звернення: 07.05.2026).
14. European Commission. SMEs and the Green Transition. Luxembourg : Publications Office of the EU, 2022. URL: <https://ec.europa.eu/growth/smes> (дата звернення: 06.05.2026).
15. United Nations. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. New York : UN, 2015. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (дата звернення: 06.05.2026).

REFERENCES:

1. Tapscott D. (1996) *The digital economy: Promise and peril in the age of networked intelligence*. New York: McGraw-Hill. 342 p.
2. Bharadwaj A., El Sawy O. A., Pavlou P. A., & Venkatraman N. (2013) Digital business strategy: Toward a next generation of insights. *MIS Quarterly*, vol. 37, no. 2, pp. 471–482. <https://doi.org/10.25300/MISQ/2013/37:2.3>
3. Bouwman H., Nikou S., Molina-Castillo F. J., & de Reuver M. (2018) The impact of digitalization on business models. *Digital Policy, Regulation and Governance*, vol. 20, no. 2, pp. 105–124. <https://doi.org/10.1108/DPRG-07-2017-0039>
4. Garzoni A., De Turi I., Secundo G., & Del Vecchio P. (2020) Fostering digital transformation of SMEs: a four levels approach. *Management Decision*, vol. 58, no. 8, pp. 1543–1562. <https://doi.org/10.1108/MD-07-2019-0939>
5. Liashenko V. I., & Vyshnevskiy O. S. (2018) Tsyfrova modernizatsiia ekonomiky Ukrainy yak chynnyk podolannya strukturnykh rozryviv [Digital modernization of the economy of Ukraine as a factor in overcoming structural gaps]. Kyiv: NAN Ukrainy, Instytut ekonomiky promyslovosti. 252 p. (in Ukrainian)
6. Smerichevskiy S. F., & Kryviakina O. V. (2022) Tsyfrova transformatsiia biznes-modelei pidpriemstv v umovakh staloho rozvytku [Digital transformation of enterprise business models in the conditions of sustainable development]. *Ekonomichnyi visnyk NTUU "KPI" – Economic Bulletin of NTUU "KPI"*, no. 21, pp. 45–52. (in Ukrainian)
7. OECD (2021) *The digital transformation of SMEs*. Paris: OECD Publishing. Available at: https://www.oecd.org/en/publications/the-digital-transformation-of-smes_bdb9256a-en.html (accessed May 06, 2026).
8. State Statistics Service of Ukraine (2026) Pokaznyky diialnosti subiektiv hospodariuvannya [Indicators of business entities activity]. Available at: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze_20.htm (accessed January 19, 2026). (in Ukrainian)
9. State Statistics Service of Ukraine (2026) Finansovi rezultaty diialnosti pidpriemstv [Financial results of enterprises]. Available at: <https://stat.gov.ua/uk/publications> (accessed January 19, 2026). (in Ukrainian)
10. OECD (2024) *Digitalisation of SMEs*. Available at: <https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/digitalisation-of-smes.html> (accessed May 06, 2026).
11. World Bank (2025) *Digital in fragile and conflict affected situations*. Washington, DC: World Bank Group. Available at: <https://www.worldbank.org/en/topic/digital/brief/digital-in-fragile-and-conflict-affected-situations> (accessed May 06, 2026).
12. Frey C. B., & Osborne M. A. (2017) The future of employment: How susceptible are jobs to computerisation? *Technological Forecasting and Social Change*, vol. 114, pp. 254–280. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2016.08.019>

13. Cabinet of Ministers of Ukraine (2024) *Strategiia vidnovlennia, staloho rozvytku ta tsyfrovoi transformatsii maloho i serednoho pidpriemnytstva na period do 2027 roku* [Strategy for recovery, sustainable development and digital transformation of small and medium-sized enterprises until 2027]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/821-2024-%D1%80> (accessed May 07, 2026). (in Ukrainian)
14. European Commission (2022) *SMEs and the green transition*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Available at: <https://ec.europa.eu/growth/smes> (accessed May 06, 2026).
15. United Nations (2015) *Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development*. New York: UN. Available at: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (accessed May 06, 2026).

Дата надходження статті: 20.04.2026

Дата прийняття статті: 14.05.2026

Дата публікації статті: 27.05.2026